

СТАН ЗВІРІВНИЦТВА В УКРАЇНІ ЗА ВИДАМИ ТА КІЛЬКІСТЮ ДЕЯКИХ МИСЛИВСЬКИХ ХУТРОВИХ ЗВІРІВ

Науменко О.А., к.т.н., професор, Іщенко К. В., к.с.-г.н.
(Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка)

Звірівництво є однією з галузей тваринництва, що ставить за мету отримання шкур від цінних хутрових звірів. Метою статті є оцінка стану звірівництва в Україні за 2010 - 2018 роки за видами та кількістю деяких мисливських хутрових звірів. В статті представлений аналіз статистичних даних по роках у динаміці за кількістю білок, зайців, куниць, лисиць, ондатр, норок та бобрів.

Звірівництво має важливе значення в економіці України. Одержання шкурки є незамінною сировиною для підприємств легкої промисловості, які випускають верхній одяг з натуральних матеріалів та інші хутряні вироби. І хоча сьогодні існують синтетичні замітники хутра, ринковий попит на натуральні хутра досить високий.

До 1990-х років звірівництво, в основному, розвивалося динамічно. Україна займала провідне місце в світі з виробництва і реалізації хутра, поступаючись лише Росії та Канаді. Однак значні інфляційні процеси у країні, зниження купівельної спроможності населення сприяли зменшенню виробництва, внаслідок чого знизилась економічна ефективність галузі, а експортний потенціал продукції звірівництва було втрачено [1].

Основними мисливськими хутровими звірами в Україні є білки, зайці, куниці, лисиці, ондатри, норки та бобри.

Білка має коричневе або рудо-червоне забарвлення. Харчується насінням хвойних дерев, горіхами, суцвіттями верби та осики, грибами, ягодами, комахами; при нагоді поїдає пташенят і яйця дрібних птахів, в голодні роки їсть ялинові бруньки. Живе білка в дуплах або гніздах. Протягом одного року приносить два посліди. Перший гін відбувається в середині лютого-березні, другий - в червні-липні. Вагітність триває 35-40 днів. Число білчат в посліді в середньому 4-5, рідше більше. Статевозрілість досягають на наступний рік. Білка - денний звір, її активність залежить від наявності кормів і погодних умов.

Заєць - найбільш поширений вид дрібної промислової дичини. Живе практично скрізь. Забарвлення добре приховує зайця в середовищі проживання. У раціоні зайця різноманітна рослинна їжа. Взимку живиться озимими і коренеплодами, що залишилися на полях а також сухою травою. Стать зайця практично неможливо визначити за зовнішніми ознаками, що створює труднощі при регулюванні співвідношення статей при розведенні. Дорослий заєць досягає довжини 56 см, з них хвіст - 9 см, середня маса зайця становить 3,8 кг, проте трапляються особини, що важать і до 7 кг. Наведену середню масу

заєць набирає до 8 місяців життя. Живе заєць максимум 10-12 років. Великої шкоди поголів'ю зайчат наносять бродячі собаки, кішки, горностаї, лисиці, ласки; з птахів - яструби, сіра ворона і сови.

Куниця має довжину тіла 38-58 см, хвоста 17-25 см. Хутро буро-коричневого або темно-бурого кольору. Куниця віддає перевагу суцільним масивам захарашеного стиглого хвойного, особливо ялинового, і змішаного лісу - зі старими дуплистими деревами. Куниця знаходить притулок в дуплах, гніздах великих хижих птахів і білок. Вона веде нічний спосіб життя. Поїдає білок, рябчиків і дрібних птахів, ягоди, плоди, личинки ос і джмелів. Вагітність у тварини триває 8 міс., з яких період спокою складає більше 200 днів. У посліді 2-5 дитинчат, в сприятливі роки іноді буває 7-8. Дитинчата народжуються в квітні травні, статевої зрілості досягають тільки на другому році життя. Линяє куниця двічі на рік. Весняна линька починається в березні і закінчується в травні-червні, а в кінці серпня відбувається осіння линька.

Лисиця має довжину тіла 49-90 см та масу 2-10 кг. Шерсть на спині яскраво-руда з темним хрестом по хребту; груди і черево білі. Звичайні місця проживання - ліси, що перемежуються з полями і луками, заплави річок. Харчується лисиця мишоподібними гризунами (в основному), великими комахами, різними плодами, птахами, зайцями. Гін у лисиць в лютому-березні. Більшу частину року тварина проживає на самоті. Вагітність у лисиць триває 50-56 днів, і в березні-квітні вона народжує в норі 4-8 сліпих лисенят, які 6 тижнів вигодовуються молоком матері, а через чотири місяці стають абсолютно самостійними. У період, коли лисиці доводиться годувати підростаючих лисенят їй потрібна велика кількість їжі, тому звір може нападати на дрібних домашніх тварин і на дитинчат козуль, лісових птахів а також домашню птицю.

Ондатра - невеликий гризун з цінним хутром. Його маса близько 1 кг, довжина тіла 23-25 см, хвоста 23 см. Мешкає на водоймах з багатою рослинністю, доступною і в зимовий час. Їжа ондатри в основному рослинна, але іноді вона харчується і тваринною їжею, особливо двостулковими моллюсками, жабами, раками і молоддю риби. Головну частину її їжі становить водна рослинність, яку взимку ондатра поїдає під льодом. Звір веде напівводний спосіб життя. Спаровуються ондатри кілька разів на рік - з березня до серпня. Вагітність у самки триває 4 тижні. У коридорах нори, а іноді і поза ними у самки народжуються 2-3 рази на рік приблизно по 5-8 червоно-рожевих дитинчат, які в перші дні нічого не бачать. 4 тижні вони харчуються молоком матері, а потім починають добувати собі їжу самостійно. Вони швидко ростуть і через 4 місяці досягають величини дорослої ондатри.

Норка має довжину тіла 28-40 см. Шерсть коричнево-бура, блискуча; підборіддя білого кольору, на грудях і по низу ший нерідко білі плями. Мешкає норка біля лісових річок і озер. Взимку тримається біля полинів, незамерзаючих струмків і перекатів. Живе тварина в норі, яку риє сама або розширює нору ондатри. Основний корм - водяні щури, мишоподібні гризуни, риба, моллюски, раки, жаби, при нагоді - птиця. Восени і взимку норки роблять запаси вужів, водяних щурів і риби. Гін відбувається навесні - в березні-квітні. Потомство (до 7 дитинчат) з'являється в травні - червні, яке у віці 2-3 місяці

стає самостійним. Норки линяють, повільно і поступово, і тому малопомітно.

Бобер - найбільший гризун водойм. Його довжина становить 75-120 см, маса - 20-25 кг. Хвіст складає близько 1/3 довжини тулуба, сплющений, покритий роговими лусочками. Звір мешкає у водоймах з повільно проточною або стоячою водою з берегами, зарослими лісом і чагарником. Харчується бобер корою і гілками осики, верби і тополі; влітку поїдає і трав'янисті рослини. Живуть тварини в берегових норах цілими сім'ями. На річках, рівень яких коливається за порами року, бобри будують греблі з кілків. Гін протікає в січні-березні, вагітність триває 3,5 міс., в послідах буває від 2 до 5 бобрят. Ростуть вони порівняно швидко і в 6-8 тижнів повністю переходять на рослинний корм.

Існування усіх цих тварин залежить від цілого ряду природних і антропогенних (залежних від людини) факторів, одні з яких сприяють, а інші перешкоджають успішному розмноженню і поширенню звірів [2, 3].

Мисливське господарство – специфічна галузь комплексного природокористування. Основним завданням є отримання продукції, без шкоди для відтворення хутрових тварин та їх охорона. Правильне біологічно обґрунтоване мисливське господарство не може бути без облікових даних, що відображають стан чисельності тварин і її динаміку. Тільки постійний моніторинг може характеризувати мисливське використання ресурсів і реальний видобуток, зміну чисельності і розрахувати норми використання їх запасів.

Мета роботи: проаналізувати статистичні дані за видами та кількістю деяких мисливських хутрових звірів в Україні за період 2010 - 2018 рр.

Матеріали та методи. Матеріалом для дослідження були статистичні дані щодо кількості мисливських тварин за видами у динаміці 2010-2018 рр. При виконанні роботи застосовувалися аналітичні методи досліджень, які сприяли вирішенню поставленої мети.

Результати досліджень.

В даний час рівень видобутку хутрових мисливських тварин значно зменшився, що обумовлено різними як біологічними, так і антропогенними, економічними факторами. Також зазнала змін і кількість звірів (табл.).

Таблиця – Кількістю деяких мисливських хутрових звірів за період 2010 - 2018 рр., тис. голів

Хутрові звірі	Роки						
	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Білки	66,8	60,1	60,8	62,8	62,4	64,8	64,8
Зайці	1645,9	1421,4	1256,8	1224,0	1212,4	1248,5	1248,5
Куниці	63,2	59,4	58,0	57,7	56,3	57,2	55,5
Лисиці	79,7	68,9	59,8	57,1	53,9	56,0	50,2
Ондатри	187,0	137,9	132,6	121,3	114,3	111,7	107,7
Норки	5,8	6,0	6,6	7,5	7,1	8,6	13,0
Бобри	43,1	45,3	47,3	47,7	46,9	51,3	48,6
Всього	2091,5	1799,0	1621,9	1578,1	1553,3	1598,1	1588,3

За період з 2010 р. по 2018 р. стан чисельності білки оцінювався в цілому по Україні як стабільний на рівні близько 65 тис. особин. У 2010 р. було зареєстровано зростання чисельності (понад 66 тис. особин), після чого чисельність пішла на спад. За період з 2010 по 2013 рр. чисельність скоротилася приблизно в 1,1 рази (з 66,8 тис. до 60,1 тис. особин відповідно). У 2013-2016 рр. ресурси білки стабілізувалися на рівні 60 - 62 тис. особин. За період з 2017 року чисельності білки незначно збільшилась - до 64,8 тис. особин, що приблизно у 1 раз більше у порівнянні з 2013 - 2016 рр. Але у загальному співвідношенні до 2010 року чисельності білки у 2018 р. зменшилась на 3 %. За розглянутий період чисельність білок становила від 66,8 тис. (максимальний показник у 2010 р.) до 60,1 тис. особин (мінімальний показник в 2013 р.).

За період з 2010 р. по 2016 р. в Україні спостерігалось стійке скорочення чисельності зайців. Так, на початку 2010 року їх чисельність становила 1645,9 тис. особин. Потім почалося зниження чисельності і до 2016 р. чисельність досягла свого мінімального показника в 1212,4 тис. Зниження чисельності за цей період склало 27 %. З 2017 по 2018 рр. ресурси зайців оцінювалися в 1248,5 тис. особин за обидва роки. Ці значення є майже ідентичними 2014 року (1256,8 тис.), що свідчить про помірне відновлення популяції, а показники 2017-2018 рр. - про стабілізацію чисельності. Самі мінімальні показники чисельності зайців реєструвалися в 2016 р. а максимальна чисельність була зареєстрована в 2010 р. Порівняно з 2010 р. їх кількість у 2018 р. зменшилась на 24 %.

В останні 10 років в Україні спостерігалось стійке скорочення популяції куниць. Так, на початку 2010 року їх чисельність визначалася на рівні 63,2 тис. особин, а в 2013 р. її становила близько 59 тис. Чисельність виду в 2014-2016 рр. трималася на рівні 58,0-56,3 тис. особин, з найбільшим показником в 2014 р. (58,0 тис. особин). До 2016 року показник чисельності знизився до 56,3 тис. особин. У 2017 році, порівняно до 2016 р. відбулося незначне зростання популяції - з 56,3 до 57,2 тис. особин (на 1,6 %), з подальшим зниженням у наступному році до 55,5 тис. особин. За розглянутий період чисельність куниць становила від 63,2 тис. (максимальний показник у 2010 р.) до 55,5 тис. особин (мінімальний показник в 2018 р.).

Станом на 2018 р. чисельність лисиць, за даними державної служби статистики України, визначалася на рівні близько 50,2 тис. особин. Це на 37 % менше порівняно з 2010 роком. За період 2010-2018 рр. зниження показника чисельності склало 37 %, при загальній чисельності в 2010 р. 79,7 тис. особин. З 2010 р. відбувається повільне скорочення популяції. Так чисельність лисиці зменшилась на 13,6 % у 2013 році, на 24,9 % у 2014, на 28,4 % у 2015, на 32,4 % у 2016 та 29,7 % у 2017 рр. порівняно з 2010 роком. За розглянутий період чисельність лисиць в Україні становила від 50,2 тис. (мінімальна оцінка в 2018 р.) до 79,7 (максимальна оцінка в 2010 р.) тис. особин.

Ресурси ондатри по Україні, за даними державної служби статистики (2010-2018 рр.), знаходяться на низькому рівні, що пов'язано з тим, що чисельність виду схильна до різких коливань, характерним для популяцій гризунів. За розглянутий період чисельність ондатри становила від 187,0 тис. (максимальний показник у 2010 р.) до 107,7 тис. особин (мінімальний показник

в 2018 р.). Чисельність ондатри з 2010 р. має тенденцію поступового скорочення: в 2013 р. вона склала 137,9 тис. особин, що на 22,4 % менше показника 2010 р. (187,0 тис. особин). В 2015 р. чисельність становила 121,3 тис. особин, що на 35,1 % менше за 2010 р. Загальне зменшення популяції за 9 років (2010-2018 рр.) зафіксовано на рівні 42,4 %. Проглядається тенденція до подальшого скорочення популяції ондатр і в наступних роках.

За період 2010-2018 рр. в динаміці і в цілому спостерігалось зростання чисельності норок, з амплітудою 7,2 тис. особин. Різкий підйом чисельності норок відбувся саме у 2018 р. Так порівняно з 2010 р. їх кількість у 2018 р. збільшилась на 124 %. Що стосується їх кількості за 2013-2017 рр., то зростання популяції відбувалося повільно - з 6,0 тис. особин до 8,6 тис. Так їх чисельність збільшилась на 13,4 % у 2014 році, на 29,3 % у 2015, на 22,4 % у 2016 та 48,3 % у 2017 рр. порівняно з 2010 роком. В даний час в цілому по Україні чисельність норок за даними державної служби статистики оцінюється як стабільно висока. Чисельність норок за весь розглянутий період коливалася в межах 5,8-13,0 тис. особин.

Чисельність бобрів незначно коливається по роках. За період 2010-2018 рр. їх чисельність оцінювалася на рівні 43,1-51,3 тис. особин. Найбільший показник чисельності в 51,3 тис. особин був зареєстрований в 2017 р. У наступному році враховуєма чисельність мала тенденцію до скорочення - до 48,6 тис (≈ 5 %). Найменші показники реєструвався в 2010 році - 43,1 тис. особин. З 2013 по 2016 роки відбулася незначна стабілізація чисельності, яка була на рівні 45,3 - 46,9 тис. особин. В цілому за цей період спостерігалось зростання чисельності бобрів з амплітудою 1,6 тис. особин.

Аналіз статистичних даних щодо загальної кількості білок, зайців, куниць, лисиць, ондатр, норок та бобрів свідчить про те, що в 2010 р. Україна мала досить непогану кількість цих тварин, яких налічувалося 2091,5 тис. особин.

Протягом семи років (2010-2016 рр.) відбувалося різке погіршення практично всіх основних показників кількості тварин. Їх поголів'я в 2016 р. порівняно з 2010 р. зменшилося в 1,4 рази. У наступні два роки (2017-2018 рр.) звірівництво змогло відновити раніше досягнутих рівнів 2014-2015 рр. Порівняно з 2016 р. чисельність поголів'я хутрових звірів в 2018 р. збільшилась в 1 раз. Цей показник, безсумнівно, є позитивним сигналом щодо збільшення обсягів виробництва цінної продукції звірівництва.

Вітчизняна галузь звірівництва зберігає певну стабільність протягом 2017-2018 рр. не дивлячись на складну соціально-економічну ситуацію.

Ресурси хутрових мисливських тварин значною мірою визначаються природними та еколого-економічними факторами середовища проживання. Мінливість чисельності хутрових звірів викликається зміною інтенсивності розмноження і смертності тварин, що обумовлюється зміною умов зовнішнього середовища і в першу чергу кормових.

У подальшому екологічно виважене використання ресурсів хутрових звірів зменшить негативний вплив на копитну дичину, що сприятиме збільшенню їхньої чисельності та підвищенню продуктивності лісових мисливських угідь.

Висновок.

Загальне становище з ресурсами розглянутих видів можна визнати

задовільним. Оскільки чисельність тварин помітно коливається в залежності від безлічі факторів, постійний моніторинг дозволить визначити раціональні квоти використання ресурсів і їх охорону.

Основне завдання сьогодення - підвищити якість виробленої продукції звірівництва, з метою чого необхідно використовувати інформацію про новітні методи утримання та годівлі, про основи племінної роботи з різними видами хутрових звірів і особливості їх розмноження.

Список використаних джерел

1. Сачук Р.М. Добробут хутрових звірів і кролів: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні / Наук. Вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького. - 2013. - Т. 15, № 3 (57), Ч. 3. - С. 422 - 426.

2. Кахикало В.Г. Практическое руководство по звероводству и кролиководству [Электронный ресурс]: учебное пособие - 2-е изд., стер. / В.Г. Кахикало, О.В. Назарченко, А.А. Баландин. - СПб.: Лань, 2018. - 328 с. Режим доступа: <https://e.lanbook.com/book/102221>

3. Осташевський В.І., Муха В.П., Ковалик Н.П., Шлапак В.А., Пролат І. А., Лебедевська Ч.І. Перспективи розвитку генофонду звірів різних видів у звірогосподарствах України і Білорусії / Наук. Вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького. - 2008. - Т. 10, № 2 (37), Ч. 3. - С. 111 - 117.

Аннотація

Состояние звероводства в Украине за количеством некоторых охотничьих пушных зверей
Науменко О.А., Ищенко К. В.

Звероводство является одной из отраслей животноводства, которая ставит за цель получение шкур от ценных пушных зверей. Целью статьи является оценка состояния звероводства в Украине за 2010 - 2018 годы по видам и количеству некоторых охотничьих пушных зверей. В статье представлен анализ статистических данных по годам в динамике за количеством белки, зайца, куницы, лисицы, ондатры, норки и бобра.

Abstract

The state of animal husbandry in Ukraine for the number of some hunting fur-bearing animals
Naumenko O., Ishchenko K.

Animal husbandry is one of the branches of animal husbandry that aims to get skins from valuable fur-bearing animals. The purpose of the article is to assess the state of fur farming in Ukraine for 2010-2018 by the types and number of some hunting fur animals. The article presents an analysis of statistical data for years in the dynamics of the number of squirrels, hare, marten, fox, muskrat, mink and beaver.